

IN THE BLOOD OF OUR BROTHERS

Jesús Sanjurjo, *In the Blood of Our Brothers. Abolitionism and the End of the Slave Trade in Spain's Atlantic Empire, 1800-1870*, Tuscaloosa, The University of Alabama Press, 2021, 196 pp.

La participació catalana i espanyola en la història de l'esclavitud comença, a poc a poc, a ser més coneguda. Més enllà del món acadèmic, on les obres de Martín Rodrigo han estat cabdals per obrir camí en una història relativament desconeguda per la historiografia peninsular, comença a haver-hi cert consens social del fet que el passat hispànic té molt més a veure amb l'esclavitud colonial del que es pensava. Obres de teatre com *Amèrica*, del dramaturg Sergi Pompermayer i del director Julio Manrique, han despertat un interès social fins ara mai vist en conèixer qui, com, i per què va participar en el fenomen de l'esclavitud, així com els llegats materials que això ha comportat per les poblacions ibèriques. Menys coneguda, però, és la història de com les idees abolicionistes, i antiabolicionistes, van desenvolupar-se dins de l'Imperi Espanyol del segle XIX. L'últim llibre de Jesús Sanjurjo, precisament, apunta en aquesta direcció.

Les idees centrals del llibre es troben a la introducció i a l'epíleg. La primera d'elles és que la fi efectiva del tràfic d'esclaus espanyol va ser a conseqüència de negociacions en altes esferes de la política internacional. L'Imperi Britànic i els seus respectius agents van ser centrals per modular els discursos i les polítiques abolicionistes a Espanya (pp. 121-122). Tot i això, Sanjurjo ressalta el fet que existiren activistes espanyols en contra del tràfic d'esclaus que varen crear un consens social de què aquesta era una activitat ignominiosa i condemnada a desaparèixer. Així doncs, Sanjurjo presenta un llibre que examina les idees abolicionistes dins l'Imperi Espanyol fins a la dècada de 1860. Al mateix temps, vol ressituar els debats abolicionistes hispànics amb la historiografia internacional, reconeixent la multitud d'actors –liberals, absolutistes, progressistes, conservadors, igualitaris i racistes– que van clamar per la fi del tràfic d'esclaus i l'esclavitud (p. 2).

D'altra banda, l'altre punt central de l'estudi, i que té una rellevància destacable, és enllaçar les idees abolicionistes i antiabolicionistes amb l'evolució del liberalisme a Espanya, que, a més, s'observa des d'una lupa diferent de la canònica britànica i francesa (pp. 3-4). El liberalisme espanyol no té una postura clara en contra de l'esclavitud fins a 1868, fet que tradicionalment ha fet considerar-lo com un liberalisme errat. Sanjurjo posa en

dubte aquesta idea presentant un context específic hispànic a partir del context de l'abolició del tràfic d'esclaus del Regne Unit, de la relativa recent incorporació d'agents espanyols en el tràfic d'esclaus i del creixement de l'economia cubana a partir de la indústria sucrera i l'explotació de mà d'obra esclava. El liberalisme hispànic era una amalgama diversa de posicions, des de persones a favor de l'esclavitud en defensa de la propietat privada, a actors obertament en contra de les pràctiques esclavistes.

El llibre està dividit en 5 capítols. El primer d'ells se centra en els primerencs discursos abolicionistes en l'esfera hispànica a partir de tres figures: Isidoro de Antillón; José María Blanco White; i, amb més importància, Agustín de Argüelles. Els dos primers van escriure diferents textos en defensa de l'abolició del tràfic d'esclaus. Aquests, van tenir un ressò important, segons Sanjurjo, en el context de les Corts de Cadis a partir de 1811 per donar suport a la proposta d'Argüelles per abolir el tràfic d'esclaus (pp. 11-12). El capítol ressalta la influència Britànica com a factor ideològic clau per començar a introduir el debat a la política hispànica. A més, Sanjurjo remarca que, encara que la proposta d'abolició del tràfic d'esclaus d'Argüelles fracassés, especialment per la força econòmica i discursiva dels agents de Cuba i Puerto Rico a Cadis, el polític va aconseguir fixar un repudi moral ampli al tràfic dins la cultura política espanyola (p. 21).

En la segona secció, Sanjurjo detalla el tediós camí des del retorn de l'Absolutisme fins a la firma del tractat que abolí el tràfic d'esclaus amb el Regne Unit l'any 1817, així com els debats abolicionistes que es desenvoluparen dins del Trienni Liberal. Com és conegut, el tractat no va acabar amb el tràfic i, de fet, aquest encara augmentà en les següents dècades (p. 35). Destaca com Sanjurjo enllaça les idees desplegades a les Corts de Cadis en contra del tràfic d'esclaus passant pel Congrés de Viena, el Consell d'Índies, la recompensa econòmica que la monarquia rebé per firmar el tractat, així com la creació d'un altre consens entre les elits hispàniques en el moment que l'Imperi de terra ferma desapareixia: l'esclavitud i el tràfic d'esclaus eren essencials per mantenir Cuba i els seus beneficis (p. 46).

En el tercer, enllaçant amb l'anterior idea, l'autor exposa un dels conceptes principals per entendre les idees antiabolicionistes hispàniques: "el mal necessari" de l'esclavitud i el tràfic d'esclaus. Aquesta idea Sanjurjo l'enllaça amb el creixent sentiment d'anglofòbia. En el capítol es detalla com l'etapa final de l'absolutisme va anar caracteritzada per una constant pressió de la diplomàcia britànica per aconseguir una legislació més efectiva en contra del tràfic d'esclaus (p. 61). Aquesta pressió, conjuntament amb la mort de Ferran VII i la primera guerra carlina, va acabar fent acceptar el Tractat de 1835 on s'introduïa la capacitat dels vaixells britànics per abordar vaixells espanyols que tinguessin equipament pel tràfic. Tanmateix, el tractat va resultar completament inefectiu pel suport de les autoritats espanyoles en el tràfic d'esclaus; la capacitat dels traficants d'esclaus en adaptar les seves pràctiques i canviar les banderes que duïen; i la incapacitat dels agents britànics en modificar el consens esclavista de l'elit blanca Cubana (pp. 66-67).

En el següent apartat, l'autor explora l'evolució de les idees abolicionistes i els seus detractors en un nou context polític durant i després la creació de la Constitució de 1837. El capítol mostra noves retòriques antiesclavistes a partir de la figura de José Antonio

Saco. Les seves idees abolicionistes estaven estructurades per un racisme blanc, que volia substituir la mà d'obra esclava africana per persones blanques lliures, que considerava molt més capaces (p.78). A més, en aquesta secció s'explica la pressió britànica a partir d'una nova estratègia més directa, com ara la introducció d'activistes abolicionistes a l'illa de Cuba, així com el rol de Jerónimo Valdés perseguint el tràfic d'esclaus il·legal com a Capità-General de la colònia durant el trienni d'Espartero. Aquestes accions directes augmentaren encara més els sentiments antibritànics tot i l'aprovació d'un nou Codi Penal en contra dels traficants d'esclaus el 1845 (pp. 93-94).

L'última part del llibre presenta els esdeveniments que es van donar des de 1845 fins a l'efectiva abolicció del tràfic d'esclaus el 1867, on s'aprovà una llei penal que equiparava el tràfic d'esclaus amb la pirateria. El capítol traça un nou context internacional, on existeix un creixent interès dels EUA amb Cuba, així com la creació de grups de pressió abolicionistes a Espanya. A més, s'observa com progressivament hi ha un canvi de retòrica entre els Capitans-Generals de l'illa, que veïeren com les idees abolicionistes, per diferents motius ideològics i socials, eren un motiu essencial d'orgull nacional (p.106). Aquest va ser un context que el tràfic d'esclaus cap a l'illa de Cuba tingué un creixement final de grans proporcions, i que només acabà després de la Guerra Civil dels EUA i la seva voluntat d'acabar amb el tràfic d'esclaus, així com l'evolució interna abolicionista d'Espanya i certa autonomia dels seus actors (p. 120).

En general, un dels punts forts d'aquest estudi és el relat cronològic de tota una sèrie d'esdeveniments que la historiografia normalment ha explicat a trossos i separadament. Des de les primeres veus abolicionistes fins a l'erradicació final del tràfic per part d'Espanya, Sanjurjo traça continuïtats en un període de set dècades. Això el fa un treball interessant per aquelles persones que tinguin interès a tenir un panorama ampli de les regulacions en contra el tràfic d'esclaus i de l'abolicionisme a Espanya, així com estudiants del liberalisme hispànic. Més enllà, la quantitat de personatges que es presenten, amb les seves evolucions de pensament al llarg del temps, ens indica la complexitat d'uns debats que van tenir tota una àmplia escala de grisos. La figura d'Argüelles, en aquest sentit, es mostra interessant: de defensar obertament la fi del tràfic d'esclaus a les Corts de Cadis, a deixar de ser una prioritat en els seus escrits quan es trobava a l'exili a Londres (p. 51).

Tot i l'anterior, el llibre possiblement s'hauria enriquit un poc més si s'haguessin introduït anàlisis en la importància de les persones esclavitzades en la lluita per la seva emancipació. Veritablement, es tracta d'un llibre d'història intel·lectual, però alguns apunts amb una perspectiva més social i des de baix podrien haver resultat suggestius, així com alguna biografia d'algun esclavitzat i la seva vida en cerca de la llibertat. És cert, però, que Sanjurjo reconeix que les perspectives i accions d'aquestes persones esclavitzades van ser clau per aconseguir l'efectiva abolicció del tràfic i de l'esclavitud. Tanmateix, i l'autor ho estableix clarament, els protagonistes del seu estudi són uns altres. El llibre vol assenyalar aquells que es posicionaren al voltant del fenomen de l'esclavitud, a favor o en contra, però que mai tingueren el risc de ser esclavitzats (p. 2).

Encara que probablement això també aniria més lluny dels propòsits del llibre, s'hagués arrodonit millor els ja bons arguments de l'autor al voltant de l'anglofòbia si s'ha-

guessin explicat una mica més els esdeveniments que es donaren a les costes africanes. Especialment, hauria estat atractiu posar un petit èmfasi en el rol de la Comissió Mixta de Sierra Leone en la transmissió d'informació britànica al voltant del tràfic d'esclaus i la poca voluntat per part de l'estat espanyol en fer-la funcionar. Tal com assenyalà el ja traspasat Arturo Arnalte, la quantitat elevada de casos jutjats a Sierra Leone va representar una part central de l'argumentari britànic a favor de l'efectiva abolició del tràfic per part d'Espanya. A part, després dels primers jutges de 1819 a 1821, la Comissió Mixta a Sierra Leone no tingué jutges espanyols fins a 1845. Això feu que, durant gairebé un quart de segle, només els enviats britànics jutjaven els vaixells espanyols esclavistes que hi arribaven.¹

Finalment, aquest és un estudi que, amb un rigorós treball especialment de les fonts secundàries, ofereix una visió més entenedora de la participació en els debats abolicionistes per part d'actors hispànics. Uns debats que es van donar a banda i banda de l'Atlàntic per persones d'orígens i trajectòries diverses. Amb tot, el diàleg entre historiografies variades fa d'aquest llibre un bon estudi de consulta per seguir tota una cronologia de persones i esdeveniments a favor i en contra del tràfic d'esclaus i l'esclavitud. És important que el llibre es llegeixi a l'acadèmia castellanoparlant i, posteriorment, es pugui fer una divulgació social ampla. Això serà més fàcil a partir de l'edició en castellà de la monografia escrita per Sanjurjo que, amb el títol *Con la sangre de nuestros hermanos. Historia del abolicionismo y del fin del comercio de esclavos en el imperio español, 1800-1870*, s'ha publicat recentment per l'editorial Comares. Perquè, precisament, esclavitud i abolicionisme són temes del passat que interroguen a les societats sobre el que es vol ser i recordar en el present. Avui en dia, si veritablement es vol crear una memòria decolonial als països hispànics, és més que necessari donar a conèixer aquells que van crear consensos per acabar amb el tràfic d'esclaus i l'esclavitud.

Adrià Enríquez Álvaro
European University Institute

Bibliografia citada

Arnalte, Arturo, *El tribunal mixto anglo-español de Sierra Leona (1819-1874)*. Tesis doctoral de la facultat de Geografia i Història. Universidad Complutense de Madrid, 1993

1. Arnalte, Arturo, *El tribunal mixto anglo-español de Sierra Leona (1819-1874)*. Tesis doctoral de la facultat de Geografia i Història. Universidad Complutense de Madrid, 1993.